



KÖRNYEZET ÉS EMBER

ΜΩΜΟΣ – Őskoros Kutatók XI. Összejövedele – Környezet és ember
Budapesti Történeli Múzeum, Aquincumi Múzeum
Helyszín: Graphisoft Park 1031 Budapest, Záhony utca 7. 'E' épület

Szervezők: Szilas Gábor, Tóth Farkas Márton, M. Virág Zsuzsanna, Abonyi Zsanett

Szakmai együttműködő partner: Ősrégészeti Társaság

Támogatók: Aquincumi Baráti Kör, Magyar Földtani Védegylet, OSL Hungary Kft., Graphisoft Park



Szerkesztő: Tóth Farkas Márton

Grafika és design: Sebők Katalin, Tóth Farkas Márton

Nyomdai előkészítés: Kolozsvári Krisztián

ISBN 978-615-5341-64-9

Felelős kiadó: Népešsy Noémi főigazgató

Budapesti Történeli Múzeum 2019

Minden jog fenntartva.

A felhasználó illusztrációkért a szerzők felelnek.

TARTALOM

Beköszöntő.....	7
Program.....	8
Zatykó Csilla: Tájregészet: tudományterület, módszer, szemlélet vagy divat?.....	12

I. Ember és környezete

Antoni Judit: A biodiverzitás kialakulása és csökkenése egy szigetcsoporton.....	14
Bondár Mária: A fémművesség hatása az emberre és környezetére.....	15
Csippán Péter: Náltak laknak-e állatok? Szarvasmarha-állományok a késő neolitikumban.....	16
Király Attila, Páll Dávid Gergely: Az emberi kulturális közeg. Ember és természeti környezet viszonyának új megközelítési módjai a paleolitikum kutatásában.....	17
Szabó Lajos: A háborúskodás, mint az ember és környezet viszonyának egy állandó tényezője az őskorban – Az erőszak szerepének kérdése a Kárpát-medence neolitikumában és rézkorában.....	18
Szilágyi Kata: A környezet és egy késő neolitikus közösség kapcsolata az alsónyéki pattintott kőanyag alapján.....	20

II. A táj

Czajlik Zoltán, Rupnik László, Pusztai Sándor, Király Géza, Bödőcs András, Fejér Eszter, Jáky András, Novinszki-Groma Katalin, Gergács Rebeka: Tájregészeti kutatások az érd-battai löszplatón és környékén.....	22
Farkas Csilla, Harkányiné Székely Zsuzsanna, Sümegi Pál, Tugya Beáta: Boconád–Alatka-pusztai kora bronzkori többrétegű település környezetregészeti vizsgálata.....	24
Füzesi András: A neolitikus táj Polgár-sziget mikrorégiójában. Ismeretterjesztő tájregészeti rekonstrukció.....	25
Jáky András: Adatok a Balaton bronzkori és vaskori vízszintjéhez.....	26
Knipl István: Parton – part alatt.....	27
Kulcsár Gabriella: Bronzkori táj a Duna völgyében (Közép-Magyarország).....	28
Pusztai Tamás, P. Fischl Klára: Két metszet a Borsodi Mezőség településhálózatából: bronzkor, középkor.....	29
Szabó Nóra: Pozíció és funkció. Egy középső bronzkori település külső és belső határainak vizsgálata.....	30
Szilas Gábor, Viczián István, Sipos György, Páll Dávid Gergely, M. Virág Zsuzsanna, Rekeczki Kinga: Környezetrekonstrukciós vizsgálatok az óbudai Duna-part mikrorégió területén.....	31
Tóth Farkas Márton, Páll Dávid Gergely, Sipos György, Szilas Gábor, Viczián István, M. Virág Zsuzsanna: Környezeti változások a Duna egykori mellékága mentén. Interdiszciplináris kutatás Budapest III. kerület, Mocsárosdűlőn.....	32
Tóth Zsuzsanna: Melyiket válasszam? Hasonlóságok és eltérések a kemény állati nyersanyagok megmunkálásában a késő neolitikum korszakában.....	33
Viczián István, Tóth Farkas Márton, Szabó Máté: Őskori környezeti hatások és változások egy többkorszakú Duna-parti lelőhelyen (Budapest I. kerület, Fő u. 2.).....	34

M. Virág Zsuzsanna: Az újkőkori embere és a Duna folyam. A környezetrekonstrukció lehetőségei városi körülmények között	35
Zandler Krisztián, Markó András, Péntek Attila: Cserhádi középső paleolitikus nyíltszíni lelőhelyek a tájban	37

III. Erdő, víz, termőföld, nyersanyagok

Bácsmegei Gábor: Északról délre. Régészeti geológiai és környezetrégészeti kutatások Nógrád és Békés megyében	40
Faragó Norbert, Péter Réka Katalin, Cserpák Ferenc, Kraus Dávid, Mester Zsolt: A budai szarukő őskori kitermelésének és felhasználásának problémái	41
Király Ágnes: „Tán kitart tavaszig, vagy van még egy kis tavalyi” – A növénytermesztés, -tárolás és -tartósítás stratégiái a bronzkori Kárpát-medencében	42
Markó András, Biller Anna Zsófia: Csak ló legyen és rén. Epigravetti korú lelőhelyek a tájban a Dunántúl északkeleti részén	43
V. Szabó Gábor, Bíró Péter, Paár Ferenc: Őskori tájhasználat a Szilvásvár–Kelemen-széki késő bronzkori erődített település példáján	44

IV. Szimbolikus táj

Kalla Gábor: A szimbolikus táj régészete. Bevezető előadás	46
Anders Alexandra: Szimbolikus terek a konstruált térben. Temetkezések késő neolitikus telleken	47
P. Barna Judit, Kalla Gábor: Értelmezhetőek-e a neolitikus körárkok processziós helyszínekként?	48
Berecki Sándor: A késő vaskori szimbolikus táj Erdélyben	49
Altdorferné Pál Gabriella, Gyöngyösi Szilvia, Kisné Cseh Julianna, Viczián István: A szakralitás értelmezési lehetőségei egy bronzkori temető példáján (Esettanulmány)	51
Fekete Mária: Tájélemek – égiekkel, földiekkel. Hegyek, folyók, források, mocsarak, zöldfolyosók, utak	53
Mitre Zoltán, Ilon Gábor: Késő bronz- és kora vaskori napszentély Bozsokon (Vas m.)	55
Jankovits Katalin: Kultikus hely kialakulása már a temető használatának megkezdése előtt	57
Pásztor Emília: A tájolás, mint a szimbolikus tájformálás egyik eszköze	58
Puskás József: Települések, territóriumok, szimbolikus tájak. Bronzkori tájhasználat a Felsőháromszéki-medencében	59
Sörös F. Zsófia: Az utazás problematikája az ember és a materiális világ viszonylatában	60
Szabó Géza: Az vagy, amit megeszel és megiszol. Kultúra jelző növények, állatok, tárgyak	62
Szilágyi Márton: Kinn a bárány, benn a farkas. A térelváltás koncepciói a neolitikum és rézkor időszakában	64

V. Poszter szekció

Bittner Bettina: Tájban a ház – házban a táj	66
Czukur Péter, Priskin Anna, Szalontai Csaba, Szeverényi Vajk: Tájhasználat a késő bronzkori Dél-Alföldön	67
P. Fischl Klára, Tobias Kienlin, Astrid Röpke, Tanja Zerl, Tugya Beáta, Pusztai Tamás: Borsodivánka-Marhajárás kívül-belül	68
Füzesi András: Öcsöd-Kováshalom és a tiszazugi mikrorégió. Előtanulmány egy környezetrégészeti kutatáshoz	69
Gallina Zsolt, Gulyás Gyöngyi: Vaskori aprójószág madártávlatból. Szkíta település és komplex gazdálkodás a Hernád mentén	70
Guba Szilvia, Tankó Károly: A „pilini őstelep és őstemető”, avagy régi és új kutatások a pilinyi kultúra névadó, valamint a Kárpát-medencei szkíta emlékmű első meghatározását lehetővé tevő lelőhelyen és környékén	71
Gutay Mónika: Gyöngyös–Külső-Mérges-Patak 3. Felső paleolitikus telep Gyöngyös déli részén	72

Gyulai Ferenc, Saláta Dénes, Barczy Attila, Centeri Csaba, Malatinszky Ákos, Pető Ákos: Környezet- és tájtörténeti kutatások a Szent István Egyetem Természetvédelmi és Tájökológiai Tanszékén	73
Kenéz Árpád, Pető Ákos, Gyulai Ferenc: New Glume Wheat („Új típusú pelyvás búza”) maradványok előfordulása őskori lelőhelyeken	74
Libor Csilla, Pokorni László: Bronzkori ásatás a világ két végén	75
Major István, Dani János, Gasparik Mihály, Molnár Mihály: A csont és környezete. A régészeti csontminták ¹⁴ C korát befolyásoló környezeti tényezők és azok kiszűrése	76
Melis Eszter, Kiss Viktória, Kulcsár Gabriella, Serlegi Gábor, Vágvölgyi Bence: Mikroregionális kutatások az Arany-patak és a Fertő-tó vidékén	77
Németh Attila: Szkíta farkas, kelta vadkan, két jó barát? Adalékok a Csincse-völgy vaskorához.	78
Péter Réka Katalin: Helyi és regionális nyersanyagok kezelése Andornaktálya-Gyilkos-tető felső paleolitikus lelőhelyén	79
Pető Ákos, Kenéz Árpád: Épületobjektumok archaeobotanikai és régészeti talajtani adatainak mezőgazdaság-történeti és tájhasználati értékelése	80
Sztáncsuj Sándor József, Szász Hajnal: Kora bronzkori halomsírok Délkelet-Erdélyben	81
Viniczai Ferenc: Bronzkori erődített telepek megfigyelése műholdképeken	82

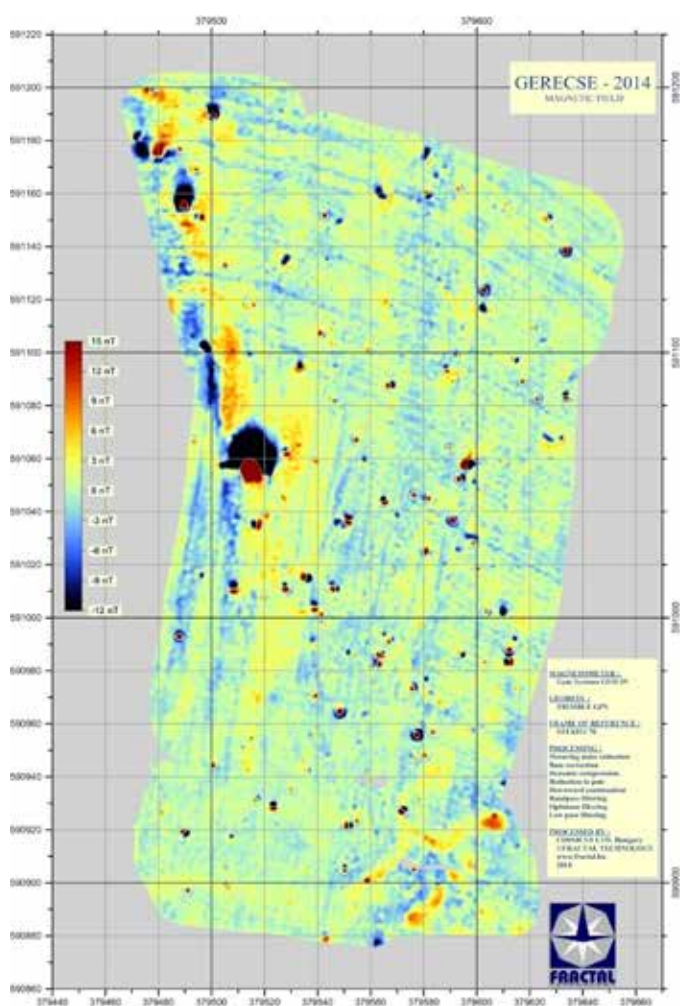
Berecki Sándor:

A KÉSŐ VASKORI SZIMBOLIKUS TÁJ ERDÉLYBEN

Az elmúlt évtizedek régészeti és antropológiai szakirodalma gyakran mutatott rá arra, hogy az őskori társadalmakban a különböző csoportok sajátos szimbólumokkal fejezték ki a közösségen belül és kívül státusukat, rangjukat, hatalmukat. Ezek a szimbólumok nyilvánvalóbbak és bonyolultabbak az arisztokratikus társadalmakban, és kevésbé nyomon követhetők a látszólag „egalitárius” közösségekben. A viselet, az ékszerek, a fegyverviselés és bizonyos eszközök használatának joga, a kü-

lönböző főzési és étkezési szokások, a lakó- és temetkezési helyek szervezésének egyes módjai a kollektív és egyéni identitást szimbolizálta, melyek egy része bizonyos szertartások és ünnepek (pl. házasság, temetés, tanácskozás, stb.) alkalmával nyilvánultak meg, míg másik része a hétköznapi állandó kelléke volt.

A Bolyai János ösztöndíj keretében végzett kutatásaink során arra próbálunk rámutatni, hogy a közösségek kollektív identitását és egymáshoz való vi-



A magyarvistai (Viștea, Kolozs megye, Románia) kelta temető

szonyulását hogyan tükrözi a régészeti táj és tájhasználat. Előadásunk az erdélyi késő vaskori közösségek tájban megnyilvánuló státus és hatalom szimbólumait vázolja fel. Az erdélyi késő vaskor két nagyobb időszakra tagolható: a Kr. e. 4–2. századra keltezett kelta horizontra és a Kr. e. 2–Kr. u. 1. századok dák horizontjára. Míg az első periódust egy katonai elit által vezetett látszólag „egalitárius” társadalom jellemezte, a késő vaskor végi dákok társadalma erősen

hierarchikus volt. Ennek következtében a korszak szimbolikus tájalakítását különböző alapelvek szabályozták, melyeket előadásunkban esettanulmányok segítségével követünk nyomon.

Berecki Sándor, Maros Megyei Múzeum / Régészeti és Művészettörténeti Intézet, Kolozsvár, sberecki@yahoo.com